

Ocenění
Pardubického kraje
za rok 2020

Cena za zásluhy o Pardubický kraj

Václav Šmerda
kuchař a pedagog

Sláva a hlasité ovace jsou obvykle vyhrazeny populárním osobnostem z obrazovky. Kuchaři, kteří nemají svůj pořad v televizi, se ale potlesku nadšených davů dočkají málokdy. Nestor české kuchyně a držitel nejvyššího kuchařského ocenění v České republice, Kříže svatého Vavřince, Václav Šmerda by si to ale bezesporu zasloužil. A to nejenom za svoje umění s vařečkou, ale také za zástupy svých následovníků, které jako pedagog vychoval.

Gastronomii má celá rodina Václava Šmerdy takřkajíc v krvi. „*Jsme v oboru už tři generace. Tatínek s maminkou byli kuchaři, cukráři. Mám dvě děti, syn je taky kuchař, s dcerou jsou oba absolventi hotelové školy a v gastronomii je i manželka,*“ říká dnes 60letý účastník mnoha domácích i zahraničních kuchařských soutěží. Plotny, ostře nabroušené nože a především cit pro sladění jednotlivých ingrediencí se staly náplní: „*Tatínek byl především cukrář, působil v Luhačovicích. Maminka, které je 97 let, dodneška vzpomíná, jak jsem se v pěti letech postavil na štokrle a točil trubičky.*“

V době mládí Václava Šmerdy bylo módní učit se na horníka, jeho to ale jednoznačně táhlo k hrncům a vařečkám. Záhy se ukázalo, že volba byla správná, o čemž svědčí mnoho ocenění. To vše dokázal, aniž by šéfoval kuchyni některého z vyhlášených podniků. „*Zamlada jsem měl nabídky do Prahy, do ciziny, ale*

každému říkám, že jsem zakořenil ve Svitavách, kde jsem si postavil dům, zasadil strom, zplodil syna a zůstal jsem Svitavám věrný. A nelituju toho,“ podotýká Václav Šmerda.

Jeho patriotismus oceňuje i starosta Svitav David Šimek, který si rád pochutná na výtvorech zručného kuchaře. „*Je to profesionál ve svém oboru a zároveň strašně fajn člověk, který umí předávat svoje zkušenosti. Velmi si vážím toho, že je ochotný se podělit o to, co se za svůj život naučil,*“ prohlašuje starosta, který dodává, že Václav Šmerda vaří především srdcem a vyniká velkou lidskostí.

Pedagoga, který vařil pro prezidenty Havla a Klause, španělského krále nebo dánského prince, si velmi váží i ti, které ke kuchařskému řemeslu vede. Tedy žáci SOŠ a SOU Polička. „*Není to úplně jako kantor za katedrou, aktivně nám předává svoje zkušenosti a člověk se od něj dost naučí, když chce,*“ říká jeden z jeho žáků Marek Lajžner. Jeho slova potvrzuje i spolužačka Jessica Lopaurová: „*Předává nám toho hodně, co se týká vaření. Když vaříme, pomáhá nám a posouvá nás dál. Je vidět, že má velké zkušenosti.*“

Václav Šmerda má v malíčku dlouhou řadu receptů, jeden je ale pro jeho profesní cestu nejdůležitější. „*Člověk musí být pokorný a musí se snažit svoji práci dělat dobře,*“ tvrdí oblíbený kuchař ze Svitav.

Cena za zásluhy o Pardubický kraj

Jarmila Stibicová občanská aktivistka

Jak křehké statky jsou svoboda a demokracie, může mladší generaci přesvědčit životní příběh Jarmily Stibicové, která řadu let aktivně bojovala proti totalitním praktikám komunistického režimu. „Žila a jednala jsem vždycky v souladu sama se sebou, abych se sama před sebou nemusela stydět,“ říká Jarmila Stibicová.

Na Univerzitě Karlově vystudovala češtinu, ruštinu a angličtinu a až do ledna 1970 působila jako středoškolská pedagožka. Po odsouzení k podmíněnému trestu za rozšiřování letáků musela školu opustit a pracovala jako uklízečka. A po podpisu Charty 77 jí bylo znemožněno také soukromě vyučovat angličtinu. Za katedru se vrátila až po sametové revoluci.

Její život rámovaly během komunistického režimu výslechy na policii. Vysvětlovat musela účast na protestních akcích nebo rozšiřování zakázaných materiálů. „Nejnáročnější bylo, když jsem organizovala hladovku za propuštění Stanislava Devátého z vězení. Odvezli mě do pardubické věznice k výslechu,“ vzpomíná Jarmila Stibicová. „Součástí zadržení byla vždycky osobní prohlídka. Tehdy mi protizákonně udělali prohlídku před nástupem do vězení, takže jsem nahá měla dělat dřepy. To jsem odmítla, ale byla tam bachařka, která mě chtěla bít, a tak mi nic jiného nezbývalo...“

„Jarmila Stibicová si ocenění zaslouží za svou nesmírnou statečnost,“ říká Tomáš Heller, ředitel Paměti národa Východní Čechy. „Je to člověk, který se nebál jít se svou kůží na trh, když to bylo nebezpečné. Je to člověk, který neodvolal své přesvědčení. Svým životním příběhem nám ukazuje, že je možné v každé době zůstat statečným.“ Vedle mnoha jiných příkladů z temné doby totality zmiňuje Tomáš Heller příhodu z období sametové revoluce, kdy byla Jarmila Stibicová zadržena bezpečnostními složkami. „Tehdy se vymluvila na to, že musí zavolat svým rodičům, kde se nachází, místo toho ale volala do centra Občanského fóra do divadla, ať si lidé dají pozor,“ uvádí Heller jeden z drobných střipků osobní statečnosti Jarmily Stibicové.

Jarmila Stibicová, která patřila s manželem Jaromírem k předním východočeským chartistům, se i po pádu komunismu nadále občansky angažovala. Nechyběla v Občanském fóru, byla v prvním zastupitelstvu města, stála u zrodu městské policie a vedla i personální rekonstrukci pardubické věznice. Stala se také zdejší přední spolupracovnicí lidsko-právního hnutí Amnesty International.

„Myslím, že jsem žádná výjimka nebyla,“ říká skromně o krušně prožitých letech. „Věděla jsem, že si nic nemůžu naplánavat. Když ráno odejdu, neznamená to, že se večer vrátím...“

Cena za zásluhy o Pardubický kraj

Ivo Křen (in memoriam)

grafik a kurátor expozice skla Východočeského muzea

„To bylo asi ve druhé obecně. Jeho kamarád chodil do lidové školy umění a Ivo se tam s ním šel podívat. Paní profesorka Zahradníková ho tam nechala a my jsme ho pak dodatečně přihlásili,“ vzpomíná maminka Libuše na první setkání syna s uměním. *„Pro Ivoše byla grafika na prvním místě,“* dodává jeho tatínek František. *„Jeho největší vášně byla příroda. Když nějakou grafiku dokončil, přinesl nám ji ukázat a ptal se, co my na to.“*

Ivo Křenovi osud a především náhlá srdeční příhoda nevyměřily na světě dlouhou dobu. Ale i za šestapadesát let svého života dokázal zanechat v českém výtvarném umění nesmazatelnou stopu. Úspěchu dosáhl i při výstavách po celém světě. Jeho doménou byl linoryt, za používání originálních grafických postupů získal mnoho významných cen. *„Byl to vynikající umělec, vynikající člověk a ve všem, co dělal, byla inteligence a humor,“* vzpomíná na bývalého kolegu jeho kamarád, ředitel Východočeského muzea v Pardubicích Tomáš Libánek. Ten u Ivo Křena oceňuje i jeho neuvěřitelnou pílí. *„Pracoval neustále. To je věc, která ho charakterizovala. Pracoval a tvořil i ve chvílích, kdy jsme šli na pivo,“* dodává Libánek. Až zanícenou vášně pro umění potvrzují i slova maminky Libuše: *„Bydleli jsme společně až do jeho dvaapadesátí roků. Když přišel domů, položil si věci a odešel rejpát. Nejprve dělal linoryty černobílé, později se pustil do vícebarevných.“* Pracoval stále s jednou tiskovou maticí,

do které postupně ryl. Dostal se tak k soutisku až pětaticeti barev, což tady nikdo jiný nedělal.

Vedle grafiky naplňovalo život Ivo Křena také sklo. Jeho dílem je dokončená stálá expozice skla, kterou se pyšní Východočeské muzeum v Pardubicích. Kurátorem sbírek se Ivo Křen stal velmi záhy. *„Ještě když byl na vojně, dostal nabídku, že se v pardubickém muzeu bude uvolňovat místo kurátora. Hned po vojně tam nastoupil a záhy se dostal do kontaktu se skláři,“* popisuje Libuše Křenová. To, že byl sám výtvarným umělcem, přispělo k jeho sblížení s kolegy, s nimiž pracoval jako muzejník. *„Ivoš byl především renesanční člověk. Byl to umělec a jeho citlivost přitahovala zase umělce další,“* říká Tomáš Libánek. S tím souhlasí i maminka Libuše: *„To, že dělal grafiku, mu nesmírně pomáhalo v jednání se skláři. Oni s ním mluvili jako rovní s rovným a když k jejich dílu něco řekl, prostě ho brali.“*

Díky vztahu se skláři se Ivo Křenovi, který neváhal kolegy umělce navštěvovat ani v době zrodu jejich díla, podařilo v Pardubicích vytvořit jednu z nejlepších sbírek autorského skla, která je k vidění. *„Byl muzejníkem celým svým srdcem a zároveň umělcem. Všechno to propojil tak, že i okolo něj se vytvořila velká skupina lidí, kteří fandili Východočeskému muzeu v Pardubicích. Díky této aktivitě vznikla úchvatná kolekce sklářské ateliérové tvorby,“* dodává ředitel muzea Tomáš Libánek.

Cena za zásluhy o Pardubický kraj

Karel Malich (in memoriam)

sochař, malíř a grafik

Výtvarný svět obohatil sochař, malíř a grafik Karel Malich svým dílem jako málokdo jiný. „Karel Malich je synonymum exemplárního příkladu nesmrtelnosti,“ tvrdí přední český galerista Zdeněk Sklenář. „Měl jsem to štěstí více než třicet let ho doprovázet na jeho cestě uměním a zobrazením velké vize. Osobně jej vedle Františka Kupky považuji za největšího umělce dvacátého století.“

Karel Malich se narodil v Holicích, kde také prožil dětství. Okolní krajina významným způsobem ovlivnila jeho uměleckou tvorbu. V Pardubicích vystudoval reálku, po válce byl žákem věhlasných profesorů Boudy, Salcmana, Kovárny a Lidického na Univerzitě Karlově, kde studoval výtvarnou výchovu a estetiku. Pod vedením profesora Silovského dále studoval pražskou Akademii výtvarných umění.

Odborníci i milovníci umění oceňují Karla Malicha především pro jeho výjimečnost v přístupu ke krajině, k přírodě a pro volbu vyjadřovacích prostředků. „Začínal jako grafik, který se vyjadřoval velice přesně, realisticky. Pak si ale uvědomil, že ten pouhý popis nestačí k tomu, aby vyjádřil to, co v krajině cítí a prožívá. K tomu velice citlivě vybíral výtvarné prostředky,“ říká ředitelka Východočeské galerie v Pardubicích Hana Řeháková.

Neustále se přitom inspiroval krajinou svého dětství a ke svým někdejšími prožitkům se ve svém díle celý život vracel. Pro vyjádření svých pocitů používal vizionářské

prostředky. „Vedle Zdeňka Sýkory, který zapojil počítače do procesu vzniku umění, vedle Václava Boštíka, který zobrazil inverzně světlo a vedle Milana Grygara, který zapojil zvuk a zachytil zvuk při vznikaní obrazu, patří Karel Malich k hrdinům, kteří v šedesátých letech dvacátého století osvobodili české výtvarné umění od závislosti na cizích zdrojích,“ oceňuje Zdeněk Sklenář jeden z důležitých přínosů Karla Malicha.

K věhlasu dopomohla jedné z největších osobností české umělecké scény 20. století především jeho velká vnímavost a citlivost. „Dokázala ho inspirovat vůně květin, zpěv ptáků, chvění vzduchu. Uměl vystihnout výtvarnými prostředky to, co je vidět vnitřním zrakem,“ vysvětluje ředitelka Hana Řeháková. „Dědeček byl velmi senzitivní člověk a vnímal i proudění energií,“ říká vnuk Karla Malicha Jakub Demartini.

Karel Malich vystavoval v desítkách prestižních institucí po celém světě a je zastoupen v předních českých sbírkách, v pařížském Centre Georges Pompidou, Muzeu moderního umění ve Vídni a například i v řadě amerických institucí.

V roce 1970 reprezentoval Československo na Benátském bienále. Jeho retrospektivu na Pražském hradě v roce 2013 navštívilo za 3 měsíce přes 33 tisíc diváků. Ve sbírkách Východočeské galerie v Pardubicích je celkem 57 pastelů, kreseb, grafika a plastik.

Cena Michala Rabase za záchranu

Jiří Netušil a Vojtěch Souček
zachránci

Život dovede, jak víme, změnit i pouhý dotyk motýlich křídel. Osud ale umí běh událostí obrátit i daleko méně nežným způsobem. „*Jel jsem tehdy po práci z Dolní Moravy do Lanškrouna,*“ vzpomíná dnes už bývalý člen Horské služby ČR Jiří Netušil na dopravní nehodu z 16. září 2020. „*Bylo kolem sedmnácté hodiny. A proti mně, na mé straně silnice, jelo auto. Naštěstí to bylo u výjezdu z obce a jel jsem pomalu. Řidič strhl volant na poslední chvíli. Co následovalo, to jsem neviděl, ale bylo mi jasné, že není možné, aby vybral zatáčku.*“

Jiří Netušil, kterého nejen profesní život naučil pomáhat ostatním, zastavil auto a vydal se pěšky zpět. „*Auto bylo odhadem padesát metrů daleko v houští a začínalo hořet,*“ popisuje dramatické chvíle Jiří Netušil. Vozidlo bylo převrácené na střeše a z motorového prostoru šlehaly plameny. Uvnitř byl přítom člověk. Bez ohledu na vlastní bezpečnost ho Jiří Netušil z vozu vyprostil, ovšem metr nebo dva od něj osud jeho snažení položil další překážku. „*To mláží tam bylo pořízané a ze země trčely deseticentimetrové kmínky, přes které nešlo tělo přetáhnout,*“ vysvětluje Netušil. Na jevišti dramatu se ale v daný okamžik objevil Vojtěch Souček z Tatic. „*Jel jsem okolo a říkal jsem si, další auto mimo silnici... krátce před tím jsem totiž pomáhal jedno vytáhnout z příkopu. Viděl jsem pána, který tam zachraňoval, tak jsem volal hasiče a šel mu pomoci,*“ vypráví o svém příchodu na scénu Vojtěch Souček.

Nyní už dva muži bojovali o záchranu třetího, to všechno pod hrozbou náhlé exploze hořícího vozidla. Ani jednoho ze zachránců ale hrozící nebezpečí, kterého si byli vědomi, nezastavilo. „*Možná na moment jsem zaváhal, ale chtěli jsme udělat všechno pro to, abychom ho zachránili,*“ říká Vojtěch Souček. A Jiří Netušil ho doplňuje: „*Přemýšlel jsem nad tím, že auto hoří. Byl to nepříjemný pocit. Doufal jsem, že nebouchne. Vyšlo to. Vždycky jsme měli heslo – když ne teď, tak kdy, když ne ty, tak kdo?*“

Oba muži zraněného řidiče odtáhli dál od vozidla a nahoru z příkopu. Následující okamžiky jim ukázaly, jak blízko smrti sami byli. „*Auto náhle vybuchlo, byli jsme kousek od toho. Byla to rána jak v americkém filmu, plameny šly nad námi,*“ popisuje dnes už klidným hlasem Jiří Netušil, jehož největší starosti přímo na místě tehdy bylo, zda ve vozidle nezůstal ještě nějaký spolujezdec. To se naštěstí ukázalo jako zbytečná obava.

Činu zachránců si vysoce cení starosta Lanškrouna Radim Vetchý. „*Je to o odvaze nasadit zdraví a dokonce i život při záchraně někoho dalšího,*“ konstatuje Vetchý s tím, že případ vyvolal na Lanškrounsku velké emoce. „*Hned po události se na mě obraceli záchranáři, zda by bylo možné skutek obou pánů vyzdvihnout, nějak je ocenit a poděkovat jim za to, co učinili.*“

Cena Michala Rabase za záchranu

Ondřej Slaný zachránce

Nepříjemný konec měl sobotní fotbalový zápas hraný 12. září 2020 v Poličce. A nebýt včasného zásahu brankáře domácího týmu Ondřeje Slaného, mohl to být i konec tragický. Naštěstí ale instinkty mladého muže, který pracuje jako profesionální hasič, za-fungovaly tak, jak měly a jeho zákrok zachránil rozhodčímu utkání život.

„Seběhlo se to hrozně rychle,“ vzpomíná s odstupem času Ondřej Slaný. „Šel jsem panu rozhodčímu po zápasu podat ruku, on najednou zakolísal a spadl.“ Všichni na hřišti si v první chvíli mysleli, že arbitrovi se jen podlomila kolena, ovšem skutečnost byla jiná. Rozhodčí zkolaboval, jeho srdce přestalo tlouct. „To, co se přihodilo, bylo naprosto neskutečné. Za dvaadvacet let, co jsem u fotbalu, nic podobného nepamatuji,“ přidává vzpomínku na osudný den člen výkonného výboru SK Polička Václav Obolecký.

Jako první se ze šoku vzpamatoval Ondřej Slaný, který velmi rychle zjistil, že rozhodčí nedýchá a má zapadlý jazyk. Společně se spoluhráči provedli záklon hlavy sudího a podařilo se jim uvolnit dýchací cesty. Hned na to Slaný zahájil resuscitaci masáží srdce. *„Po chvílce se všichni začali radovat, že rozhodčí začíná dýchat. Na základě toho, co znám z práce, jsem ale věděl, že se o dýchání nejednalo. Byly to jen lapavé dechy a bylo nutné pokračovat dál,“* přibližuje Ondřej Slaný, který se ná-

sledně pustil do dýchání z úst do úst a stlačování hrudníku rozhodčího přenechal manželce spoluhráče. U ní jako plavčíce předpokládal znalost první pomoci. S resuscitací pokračovali až do příjezdu zdravotnické záchranné služby, která si pacienta převzala.

Především díky bleskově poskytnuté první pomoci rozhodčí, k jehož kolapsu na konci zápasu možná přispělo i velmi teplé počasí, přežil. *„Skončil v Praze na operaci se srdcem, znova se narodil,“* říká fotbalový funkcionář Václav Obolecký. I on si myslí, že role brankáře domácích byla pro šťastný konec celé příhody zásadní. *„Díky tomu, že Ondra pracuje jako profesionální hasič a už se s podobnými situacemi setkal, byl asi jediný, kdo sudího mohl zachránit.“*

S tím, že mu pomohly zkušenosti profesionálního záchrannáře, souhlasí i Ondřej Slabý. Přesto říká, že tento zákrok byl přece jenom jiný. *„Když je člověk v práci, je na to, že nastane taková situace, připravený. Tady to přišlo z ničeho nic. Hráli jsme zápas, vyhráli jsme, byla krásná sobota. Říkáte si, super zápas a najednou se to během chvíle změnilo. Proto to bylo trochu náročnější, ale naštěstí se to podařilo a vše dobře dopadlo,“* uzavírá Ondřej Slabý, podle kterého tisínivý prožitek dopadl na celou kabinu, ve které po zápasu panovalo nezvyklé ticho: *„Všichni si uvědomovali, že v tu chvíli nešlo o fotbal, o to, kdo vyhrál, kdo prohrál, v tu chvíli šlo prostě o život.“*

